

Turdiyeva Muribatkhon Mashrabovna
Kokand University, Andijan Branch
Zokirjonova Sarvinoz

Abstract:

This article discusses diseases that arise due to dysfunctions of the pancreas as part of the endocrine system, such as acute pancreatitis and diabetes mellitus. It highlights the causes of these conditions, their complications, and treatment methods.

Keywords:

Pancreas, pancreatitis, diabetes mellitus, pancreatic cancer, insulin, hemoglobin, diet, tissue cell.

Oshqazon osti bezi- odam va hayvonlardagi yirik bez hisoblanadi : Anatomik – fiziologik xususiyatlariga ko'ra tashqi (ekzokrin) va ichki endokrin bezlariga ajraladi : pankreatil shira hamda insulin va glukogen garmonlarini ajratadi. Ular bevosita qonga o'tib uglevod hamda yog'lar almashinishdi boshqaradi ovqat hazim qilishda ishtrok etadi. Me'da osti bezi murakkab tuzilgan aralash bezlar turkumiga kiradi. U kattaligi jihatdan jigardan keyingi yangi ikkinchi orinda turadi.

Qorin bo'shlig'ida me'da orqasida o'n ikki barmoq ichakka yaqin bel umurtqasining qarshisida ko'ndalang joylashgan. Uzunligi 12-18sm vazni 70-80 gr atrofida bezning biriktiruvchi to'qimasidan iborat kapsulasi juda nozik bez hujayralari meda shirasini ajratadi. Me'da osti bezining chiqaruv yo'llari yuriklashib va bir biriga qo'shilib borib , bosh chiqaruv yoliga quyiladi: Bu yol bez bo'ylab borib umumiy o't yoli bilan birga borib o'n ikki barmoqli ichakka ochiladi. Me'da osti bezi insulin ishlab chiqichi buzilganda qandli diabet kuzatiladi.

Qandli diabet- bu metabolik jarayonlarni notog'ri ishlashi bo'lib, u insulin darajasi pasayishi va qonda shakar miqdorini oshishi natijasida yuzaga keladi. Kasallik surunkali bo'lib kopincha kuchayib borishi mumkin qandli diabet tufayli kelib chiqqan holatlar o'limga ham olib kelishi mumkin. Bular giperglikemik va gipoglikemik koma. Statistik malumotlarga ko'ra, qandli diabet kasalligi metoboilizm buzlishi tufayli yuzaga keladigan kasalliklar o'rasida ikkinchi orinda turadi. Dunyo miqqiyosida diabet aholining o'ngdan birida tashxis qilinadi. Kasallik belgilarsiz kechishligi tufayli olimlar aslida diabet bilan og'rigan bemorlarning o'lishi ancha yuqori deb taxmin qilishadi.

Insulinning ahamiyati: qandli diabet insulin yetishmovchiligi tufayli yuzaga keladi oqsil , uglevod va yog'almashinuvidagi buzulishlar bu kasallikga xos uglevodlar almashinuvida ishtrok etadigan insulin jigarda glikogenning parchalanishi sintezi va ishlatilishini taminlaydi, shuningdek uglevod birikmalarining parchalanishini oldini oladi.

Kasallikning shakllari : qandli diabetning o'g'irligi jihatidan yengil o'rtacha va o'g'ir bo'lishi mumkun.

1tip qandli diabet – insulinga bog'liq. 35 yoshgacha bo'lgan odamlar va yoshbolalarda uchraydi. Insulinnig tabiy ishlab chiqarilishi toxtaydi shuning uchun.

2 tip qandli diabet insulinga bog'liq bo'lmagan. U qirq va ellik yoshdan oshgan odamlarda uchraydi uning paydo bo'lishining sababi toqimalarni insulinga anormal sezgoirligidir. Bunday diabetda shakarning o'zlashtirilishi qiyin kechganligi sabapli insulinni inyeksiya orqali yuborish kerak bo'lmaydi.

Kelib chiqish sabablari:

1 va 2 tipdagi qandli diabet kasallikni eng ko'p tarqalgan turi hisoblanadi. Diabetni insulinga bog'liq shakli insulin ishlab chiqaradigan B – hujayralarning yemirilishi natijasida va oshqazon autoimmun shikastlanishi natijasida yuzaga keladi.

Qizilcha virusli gepatit.

Zaharli petsistidlar, dori darmonlardan. So'ng kasallikning belgilari paydo bo'ladi.

Bu kasalliklar oshqazon osti bezi hujayralari yemirilishiga o'lib kelish ham mumkin. Agar hujayralarning 80% dan ko'prog'i zararlangan qandli diabet rivojlanadi.

Diabet insulinga bog'liq bo'lmasa to'qimalar insulinni sezmaydi va tanadagi miqdorni meyordan ortiq bo'lishi mumkin qandli diabetning bu turi insulinning yog' toqimasidan o'rtishi mumkin emasligi sababli keksa osdamklar yoki semirib ketgan odamlarda ko'p uchrashi mumkin.

Insulin bilan to'qimalarni o'zaro tasirlashuvi buzilgan 2 tip qandli diabet qondagi glyukoza miqdori keskin ko'tariladi hujayralarda esa u kamayadi.

Kasallik belgilari qandli diabetning birinchi turi tez, ikkinchisida esa asta sekin rivojlanadi. Qandli diabetni ikkala turida har xil belgilar kuzatiladi. Lekin ularni umumiy alomatlari ham mavjud.

Doimiy ravishda og'izning quruqligi doimiy chanqoq ko'p va tez tez siyish (poliuziya).

Ishtaxaning oshishi (polifagiya) kuchli chanqoq uyqusizlik, jismoniy va aqliy faoliyatning (buzulishi) pasayish, ko'rish qobiliyatining pasayishi ,tutqanoqlar.

Diagnostika- qandli diabet tashxisi och qoringa qondagi qand miqdori 6.5 m/mol dan oshganda qoyiladi.

Qandli diabetni davolash.

Qandli diabetni davolash uchun metabolik jarayonlarni normal holatga keltirish

Qondagi glukoza miqdorini xam normal holatga keltirish kerak.

Qandli diabetni davolashni asosan parhez tashkil etadi.

1 tipdagi diabetda uglevodlar har kuni birxil vaqtda istemol qilinadi. Bu orqali qandagi shakar darajasini va insulinni kerak paytda yuborishni nazorat qilish mumkin bo'ladi. Qandli diabet bilan og'rigan kasallar yog'li ovqatlarni yemasligi kerak. Ayniqsa o'ta qovurilgan ovqatlarni.

2 tipdagi kasallangan bemorlar umuman shirinlik yemasligi kerak bo'ladi ovqatlar umumiy kalloriya miqdori ham kamaytiriladi. Parhez yordamida yengil darajadagi qandli diabet davolanadi.

Kasallik agar og'ir darajada bo'lsa ularni dori darmonlar bilan davolash mumkin

1 tipdagi diabetda insulindan foydalaniladi.

2 tipdagi diabetda qondagi qand darajasini pasaytirish uchun maxsus dorilar qollaniladi.

Kasallikni oldini olish:

Oshqazon osti bezini kasalligini oldini olish uchun sog'lig'imizni doimo nazorat qilib imunitetimizni oshirib to'g'ri ovqatlanishimiz kerak.

Pankreatit bu oshqazon osti bezining yalig'lanishi bo'lib, unda ovqat hazm bolishiga yordam beradigan fermentlar qon oqimiga kiradi. Bez juda tez yallig'lanishi tufayli uning hujayralari yo'q bo'lib yog' va uglevodlarni parchalaydigan fermentlar bo'lgan lipaza va amilaza qon tushishi sababli o'tkir pankreatit paydo bo'ladi pankreatit kasalligi rivojlanish sabablari hazm qiluvchi shiraning meda osti bezidan o'n ikki barmoqli ichakkga quyilishini buzulishlari hisoblanadi. Chiqish yollarining yarmi yoki to'liq tosilib qolishi sababli shiraning bez ichida qolib ketishida ichak tarkibining shira yo'llariga o'tishida fermentlar mudatidan oldin faollashadi va yaqin atrofdagi toqimalarni hazm qila boshlaydi. Oshqazon osti bezi yalig'lanishida shira va fermentlarning bir yerda toplanib qolishi bening to'qimalariga ta'sir otkazadi uzoq muddat tasir etganda to'planib qolgan shira va fermentlar

atrofdagi to'qimalar a'zolar va qon tomirlarigaham tarqaladi parchalanayotgan hujayralar hazm qilish fermentlari faolligini oshiradi natijada shikastlvchi jarayon yanada ko'proq joylarga tarqalishi. Bazan me'da osti bezi nekrozi bilan kechadigan og'ir hollarda pankreatit o'limga ham olib kelishi mumkun.

Kelib chiqish sabablari:

Notog'ri ovqatlanish
Alkogolni haddan tashqari ko'p ichishlik
Oqsil yetishmovchiligi
O't pufagi va o't yollari kasalliklari
Toksinlar
Infeksiyalar
Jarohatlar
O'tkir yog'li va qovurilgan ovqat.
Doimiy streslar

Belgilari:

Meteorizm
Oshqazon osti bezidagi og'riq
Diareya
Ich qotishi
Umumiy zaiflik
Tiroq
Tana harorati kotarilishi
Vazn yoqotish
Ishtaxa bog'ilishi
Qusish
Kongil aynish

Otkir va surunkali pankreatitni davolash:

O'tkir pankreatitni davolash faqat statistional sharoitda amalga oshiriladi, o'tkir pankreatitda birinchi ko'rsatma bir necha kun davomida to'liq ochlik . jarrohlik statistionallarida bo'lish nafaqat parhezni nazorat qilish va dorilarni buyurish balki kasallik jiddiy tuz olsa va bemorning hayoti havf osti bo'lsa rejalashtirilgan jarohlik qilinishi mumkun bo'ladi. Surunkali pankreatitni davolashda- spirtli ichimliklar yog'li achiq taomlarni istemol qilishni cheklash va parhezga amal qilish kerak boladi Sutunkali pankreatitni kuchayishida bir ikki kun ochlikka rioya qilishlik so'raladi va buyuriladi. Undan tashqari bemorga vitaminli terapiya qo'llaniladi bularga misol A,C,D,K,E va B guruh vitaminlari ham qollaniladi.

Pankreatitni oldini olish.

Pankreatitni davolashdan oldini olish osonroq bo'lgan kasallikdir oshqazon osti bezining yallig'lanish kasaliklarini oldini olish uchun tog'ri va sog'lom ovqatlanish ovqat hazm qilish tizimi, boshqa tizimlar va a'zolarida buzilishlarga olib keladigan omillarni cheklash yoki bartaraf etish sog'lom turmush tarziga rioya etish kerak.

Oshqazon osti bezi saratoni oshqazon osti bezi hujayralari nazoratsiz ko'paya boshlaganda va neoplazmalar hosil qilganda paydo bo'ladi. Bu saraton hujayralari tananing boshqa qisimlariga metastoz berish ham mumkin saratonning bir nechta bosqichlari mavjud saraton (eng keng tarqalgan)

Birdaniga rivojlanmaydi. U asta -sekin rivojlanib so'ngra o'z alomatlarini ko'rsata boshlaydi. Eng keng tarqalgan oshqazon osti bezi adenkosimozi hisblanadi. U asosan oshqazon osti bezi saraton turlarining 90% tashkil etadi. U asosan oshqazon osti bezining ovqat hazm qilishiga yordam beradigan fermentlarni ishlab chiqaradigan qismida paydo bo'la boshlaydi oshqazon osti bezi saratonining taxminan 1-2 % neyroendokrin osmalar bo'lib ular oshqazon osti bezining garmonlar ishlab chiqaradigan hujayralardan kelib chiqgan.

Oshqazon osti bezi saratoni kamdan-kam holalarda 4- yoshgacha bo'lgan insonlarda uchrashi mumkin oshqazon osti bezi adenokorsinomasi ko'p hollarda 70 yoshdan oshgan odamlarda uchraydi. Oshqazon osti bezi saratonining ko'p turlarini ikkta umumiy guruhlariga bo'lish mumkin ular : ekzokrin komponenti va endokrin

Ekzokrin komponenti ovqat hazm qilish fermentlarini ishlab chiqaradigan qismida sodir bo'ladi.

Endokrin esa oshqazon osti bezining garmon ishlab chiqaradigan toqimalarida paydo bo'ladi.

Oshqazon osti bezi saratoni bosqichlari.

- 1.bosqichda saraton faqatgina oshqazon osti bezida bo'ladi
- 2.bosqich saraton oshqazon osti bezida boladi ammo uning hajmi kattalashadi yani 4sm bo'lishi mumkun.
- 3.bosqich osimta 4sm dan ko'ra kattalashadi va o'sma atrofidagi limfa tugunlariga tarqalishi mumkun.
- 4.bosqich saraton yaqin atrofidagi qon tomirli yoki bo'lmasam nerv tugunlariga tarqalishi mumkun.
- 5.bosqich bu eng so'ngi va xavfli bosqich hisoblanadi: chunki bu bosqichda saraton ko'plab organlarga ham o'tadi

Belgilari:

Charchoq

Ishtaxa yoqolishi

Sariqlik

Qorinning yuqori qismida og'riq

Orqa -og'riq

Kongil aynishi

Qayt qilish

Noqulaylik

Bezovtalik

Kasallikni keltirib chiqaruvchi sabaplar

Chekish

Qandli diabet

Oshqazon yarasi

Spirтли ichimliklar ichish

Semirish

Diagnostikasi:

Qon testi

Pet tekshiruvi oshqazon osti bezi saratoni qanchalik tarqalganini tekshirishga yordam beradi.

Endoskopik ultratovush biopsiya

Shubhali joydan toqima namunasi olinadi va tekshirish uchun foydalaniladi.

Oshqazon osti bezi saratonini davolash:

Shqazon osti bezi saratoni davolash bosqichiga va darajasiga qarab amalga oshiriladi

Bu kasallikni davolashnixam turlari mavjud.

Jarrohlik- osimta qayerda joylashgani va uning yaqin atrofdagi organlaga bergan zarariga qarab o'simtani olib tashkashadi

Kimyo terapiya -bu saratonga olib keladigan tez bo'linadigan hujayralarni osishini sekinlashtirib yoki toxtatish uchun saratonga qarshi dorilarni qo'llash bo'inuvchi hujayralarni oldirish orqali osib borayotgan osimtani toxtatishi mumkun.

Oldini olish – bu kasallik yangi saraton xavfli hisoblanadi. U o'z alomatlarini asta-sekin bildirganligi uchun uni aniqlash qiyin kasallikni oldini olish uchun doimiy tarzda shifokor korigidan har 6 oyda bir marta to'liq ko'rinib turish kerak. Tog'ri va sifatli ovqatlarni istemol qilib turish kerak. Ko'proq sabzavot va mevalarni yeyish kerak. Ko'chada va tez tayyor boladigan taomlarni iloji boricha kamroq istemol qilishi zarur. Turli xildagi spirtli gazli ichimliklarni ichmaslik kerak. Tamaki maxsulotlarni chekmaslik tez tushkunlikga va stress holatlariga kamroq tushish tufayli insonlar yangi biz nafaqat oshqozon osti bezi saratoni, balki ko'plab xavfli bo'lgan kasalliklarni oldini olishimiz mumkun.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://med24.uz/uz/bolezn/pankreatit>
2. <https://daryo.uz/2022/02/22/oshqozon-osti-bezi-saraton-belgilarini-bilasizmi>